

Ярослав В. Котляревський
МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ЗОВНІШНІХ І
ВНУТРІШНІХ ЗАГРОЗ НА РОЗВИТОК ВИДАВНИЧО-
ПОЛІГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті детерміновано та ієрархічно впорядковано ключові загрози на сучасному етапі розвитку видавничо-поліграфічної діяльності в Україні. Визначено важливу роль видавничо-поліграфічної діяльності в процесі становлення економіки знань, що сприяє забезпеченню належного рівня інформаційної безпеки країни.

Ключові слова: видавничо-поліграфічна діяльність; загроза; розвиток; модель.

Табл. 1. Рис. 3. Літ. 14.

Ярослав В. Котляревский
МОДЕЛИРОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ ВНЕШНИХ И ВНУТРЕННИХ
УГРОЗ НА РАЗВИТИЕ ИЗДАТЕЛЬСКО-ПОЛИГРАФИЧЕСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

В статье детерминированы и иерархически упорядочены ключевые угрозы для современного этапа развития издательско-полиграфической деятельности в Украине. Определена важная роль издательско-полиграфической деятельности в процессе становления экономики знаний, что способствует обеспечению соответствующего уровня информационной безопасности страны.

Ключевые слова: издательско-полиграфическая деятельность; угроза; развитие; модель.

Yaroslav V. Kotlyarevskyy¹
MODELLING OF EXTERNAL AND INTERNAL THREATS
INFLUENCE ON PRINTING AND PUBLISHING
ACTIVITIES DEVELOPMENT IN UKRAINE

The key threats at the current stage of printing and publishing activities development in Ukraine are defined and hierarchically arranged. The determination of printing and publishing activities importance for knowledge economy development is linked to the sufficient level of country's information security.

Keywords: printing and publishing activities; threat; development; model.

Постановка проблеми. Друкована продукція, незважаючи на потужний наступ електронних інформаційних технологій, продовжує залишатись основою формування високої культури, національної ідентичності і важливим засобом отримання інформації, генерування та поширення нових знань. Водночас, доля друкованої видавничої та невидвничої продукції та її розвиток видавничо-поліграфічної діяльності (ВПД) вже не такі однозначні, як у минулому, коли процес їх розвитку йшов зростаючою експонентою. Вірогідно, що він проходитьиме у специфічних для сучасної України соціально-економічних, ідеологічних та політичних умовах і навряд чи повторюватиме світові тенденції, внаслідок чого зростає потреба в удосконаленні існуючого та розробленні нового ефективного механізму управління цієї сферою, роль якої в економіці знань є вагомюю та уможливорює забезпечення належного рівня інформаційної безпеки країни.

¹ Academy of Financial Management under the Ministry of Finance of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженням сталою розвитку вітчизняної ВПД займалися та займаються відомі вчені та науковці: Л. Воротіна [4], Б. Дурняк [1; 2; 14], О. Мельников [2; 7; 8], Т. Олянишен [10], Є. Палига [11], Н. Передерієнко [6], Г. Пушак [11], Я. Пушак [11], В. Сеньківський [12], Л. Швайка [13], А. Штангрет [1; 2; 12; 14] та ін.

Метою дослідження є визначення та ієрархічне впорядкування сукупності загроз, що повинно стати основою для удосконалення механізму державного регулювання розвитком ВПД в Україні.

Основні результат дослідження. Глибока й масштабна інформатизація людської діяльності сприяє суспільному розвитку, процесам оперативного розповсюдження інформації, взаємної інтеграції виробництва, науки, культури та освіти. Діяльність підприємств, які здійснюють ВПД в Україні як складової частини інформаційної сфери, попри всі складності та суперечності розвитку на сучасному етапі, відіграє важливу роль у самоусвідомленні нації, формуванні її політичної культури, духовності та водночас є свідченням національно-культурного відродження українського народу, капіталізації його потенціалу розвитку. Відродження національної поліграфії та її головних засад є свідченням істотних соціально-економічних трансформацій [13].

Сьогодні ВПД в Україні включає такі структурні елементи: видавництва і видавничі організації, поліграфічні підприємства, організації гуртової книжкової торгівлі, галузеві науково-дослідні організації, служби матеріально-технічного забезпечення. Усі перераховані елементи системи, незалежно від організаційно-правової форми господарювання та власності, певною мірою пов'язані між собою і функціонують у спільному для всіх зовнішньому та специфічному для галузі макроструктурному (робочому) середовищі.

На основі низки праць дослідників і власних досліджень [1–14] було сформовано та проаналізовано сукупність ключових загроз для розвитку ВПД в Україні. До таких загроз можна віднести: низьку купівельну спроможність населення; пасивну поведінку споживачів друкованої продукції; слабкий матеріальний стан закладів культури і освіти, споживачів видавничої продукції; недостатність охоплення регіонів країни мережею розповсюдження видавничої продукції; зниження підприємницької активності; низьку ефективність господарської діяльності суб'єктів видавничої справи та поліграфічної діяльності; високу плинність кадрів на підприємствах галузі; низьку інвестиційну активність; залежність підприємств від імпорту устаткування, сировини та матеріалів. Сутність впливу визначених загроз для розвитку ВПД, незважаючи на існуючий аналіз причин і наслідків, носить багато у чому описовий характер. Можна визначити ступінь важливості тієї чи іншої загрози окремо, без урахування побічної дії інших загроз. Спроба узагальнити ці дані лише формально фіксує результат, нехай і підтверджений фактичним матеріалом.

Виділені загрози за назвами та суттю належать до варіантивних складових середовища, які можна вважати лінгвістичними змінними. Допустимі значення лінгвістичних змінних утворюють терм-множину або нечітку множину, яка підпорядковується певним обмеженням. Лінгвістичні невизначеності задають

через лінгвістичні моделі, які ґрунтуються на теорії лінгвістичних змінних. Оскільки виділені загрози певним чином впливають на розвиток ВПД, важливим завданням з огляду на вагомість кінцевого результату є визначення рівня та пріоритетності дії кожної виокремленої загрози [12].

Розроблення моделі ієрархії чинників, яка, крім упорядкування за важливістю впливу на процес, уможливила б подальший розподіл на підпорядковані (внутрішні) компоненти для виявлення ступеню послаблення чи посилення дії спричиняючого чинника вимагає виявлення максимально повної множини узагальнених чинників, встановлення експертних оцінок взаємозв'язків і взаємовпливів в обраному інформаційному середовищі [5]. Припустимо, що сукупність таких чинників становить деяку множину. З цієї сукупності оберемо підмножину найсуттєвіших чинників. Для наочності математичне позначення загроз доповнимо його мнемонічною назвою та зведемо у табл. 1.

Таблиця 1. Загрози розвитку видавничо-поліграфічної діяльності в Україні та їх позначення, авторська розробка

Математичне позначення	Назва	Мнемонічна назва
Z_1	низька купівельна спроможність населення	КСН
Z_2	пасивна поведінка споживачів друкованої продукції	ПСП
Z_3	слабкий матеріальний стан закладів культури і освіти, споживачів видавничої продукції	МСЗ
Z_4	недостатність охоплення регіонів країни мережею розповсюдження видавничої продукції	ОРК
Z_5	зниження підприємницької активності	ПАП
Z_6	низька ефективність господарської діяльності суб'єктів видавничої справи та поліграфічної діяльності	ЕГД
Z_7	висока плінність кадрів на підприємствах галузі	ПКП
Z_8	низька інвестиційна активність	ІАП
Z_9	залежність підприємств від імпорту устаткування, сировини та матеріалів	ЗП

Підмножину загроз Z_1 та можливі взаємозв'язки між ними подамо у вигляді орієнтованого графа (рис. 1), у вершинах якого розміщено елементи підмножини Z_1 , дуги з'єднують суміжні пари вершин (Z_i, Z_j), для котрих визначено зв'язок. Він вказує на певну залежність однієї загрози від іншої.

З графу на рис. 1 бачимо:

- низька купівельна спроможність населення (КСН) призводить до пасивної поведінки споживачів друкованої продукції (ПСП) та недостатнього охоплення регіонів країни мережею розповсюдження видавничої продукції (ОРК);

- пасивна поведінка споживачів друкованої продукції багато у чому визначає матеріальний стан закладів культури і освіти, споживачів видавничої продукції (МСЗ) та недостатнього охоплення регіонів країни мережею розповсюдження видавничої продукції (ОРК);

- слабкий матеріальний стан закладів культури і освіти, споживачів видавничої продукції (МСЗ) тісно пов'язаний із недостатнім охопленням регіонів країни мережею розповсюдження видавничої продукції (ОРК);

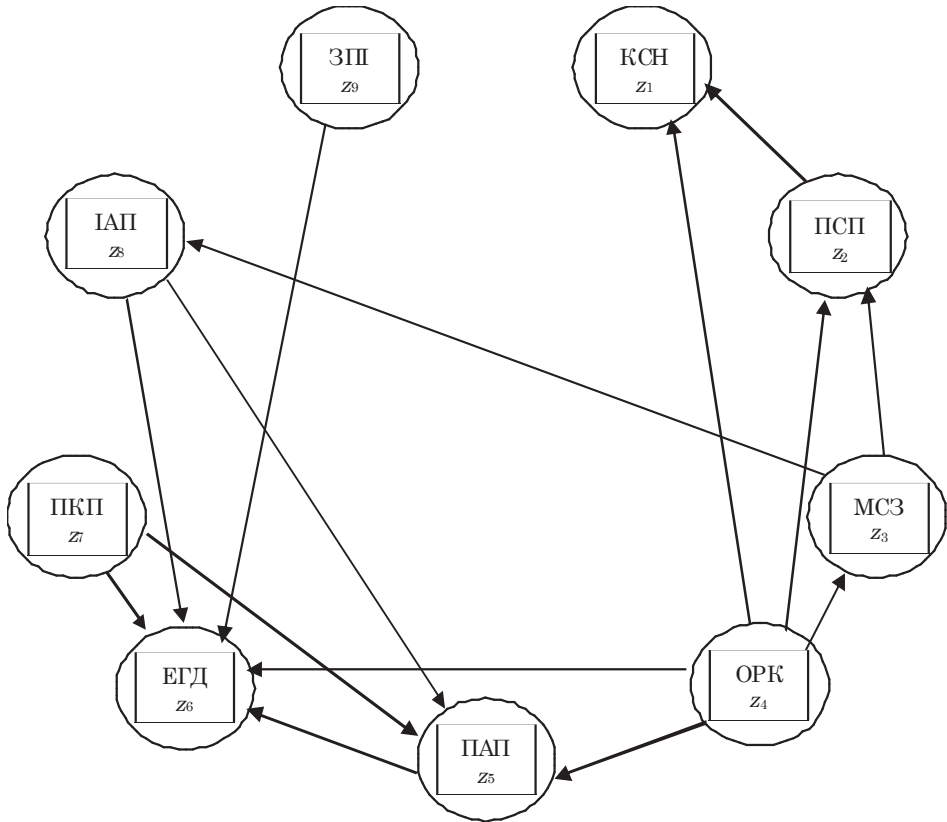

Рис. 1. Граф зв'язків між загрозами для розвитку ВПД, авторська розробка

- зниження підприємницької активності (ПАП) призводить до недостатнього охоплення регіонів країни мережею розповсюдження видавничої продукції (ОРК), високої плинності кадрів на підприємствах галузі (ПКП) та низької інвестиційної активності (ІАП);

- низька ефективність господарської діяльності суб'єктів видавничої справи та поліграфічної діяльності (ЕГД) визначає: недостатнє охоплення регіонів країни мережею розповсюдження видавничої продукції (ОРК), зниження підприємницької активності (ПАП), високу плинність кадрів на підприємствах галузі (ПКП), низьку інвестиційну активність (ІАП) та залежність підприємств від імпорту устаткування, сировини та матеріалів (ЗП);

- низька інвестиційна активність (ІАП) багато в чому визначає матеріальний стан закладів культури і освіти, споживачів видавничої продукції (МСЗ).

Для досягнення визначеної мети – ієрархічного впорядкування ключових загроз для розвитку ВПД – нами поетапно застосовано метод графів та матричного аналізу, проте проміжні розрахунки, через необхідність лаконічного викладу результатів дослідження, упушені, кінцевий же результат – ієрархічну структуровану модель пріоритетності загроз для розвитку ВПД представлено на рис. 2.

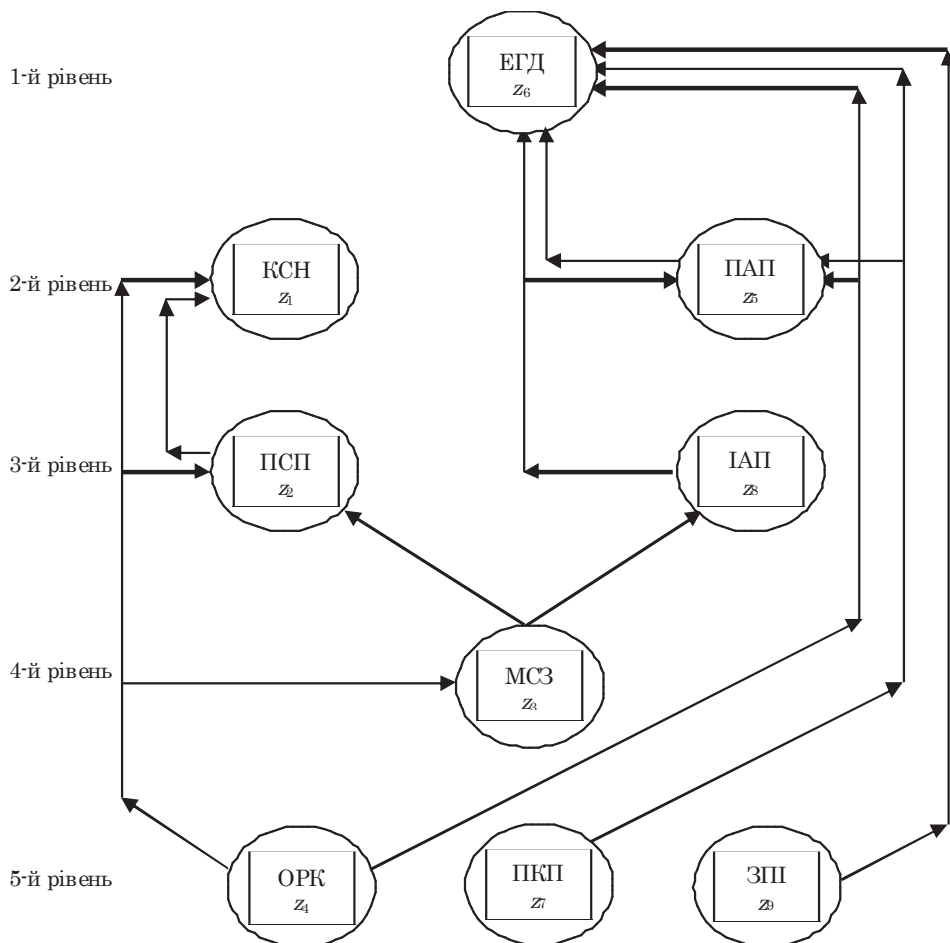

Рис. 2. Модель ієрархії загроз розвитку ВПД, авторська розробка

У моделі (рис. 3) враховано усі зв'язки між загрозами, відображеними у вихідній графічній моделі (рис. 2). Загрози розміщено за спаданням пріоритетності їх впливу на процес. Якщо декілька загроз розміщено формально на одному рівні, перевага надається тій із них, до якої приєднано більше вхідних стрілок (впливів на інші загрози). За їх рівності додатково залучається експертне оцінювання.

Слід зауважити, що результат віднесення обраних загроз до відповідного ієрархічного рівня є об'єктивним настільки, наскільки його достовірність забезпечується використанням відомих засад теорії системного аналізу, теорії моделювання, методології дослідження і розв'язання проблем. Поява конкретної загрози на певному рівні суттєво залежить від встановлених зв'язків між ними, заданих у вихідному графі (рис. 3). Їх зміна за кількістю та суттю зумовить модифікацію одержаної моделі. Якщо кожен з загроз оцінювати деяким числом або присвоювати їй відповідний ваговий коефіцієнт пріоритетності для розвитку ВПД, то, як впливає з рис. 3, вагомість загрози відповідає номе-

рові рівня ієрархії. Водночас пріоритетність загроз є величиною відносною і може бути змінена залежно від експертної оцінки міри впливу її на досліджуваний процес [12].

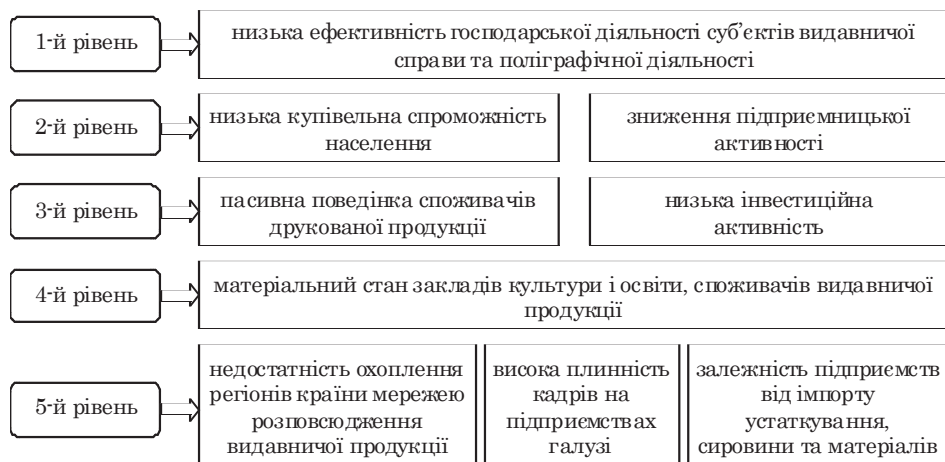

Рис. 3. Модель пріоритетної впливу загроз на розвиток видавничо-поліграфічної галузі, авторська розробка

Висновки. Значення ВПД у національній економіці, в процесі виробництва промислової продукції, що задовольняє не лише матеріальні потреби, але перш за все – духовні, сприяючи зростанню інтелектуального рівня населення та розвитку людського капіталу тощо, зумовлюється не лише її обсягами, а насамперед характером, призначенням та місцем у суспільстві. Результат ВПД виступає важливим засобом підвищення культурно-освітнього рівня членів суспільства, їх виховання, мобілізації на вирішення найважливіших завдань господарського та суспільного характеру, оволодіння законами суспільного розвитку, боротьби за соціальний прогрес, демократію та свободу, забезпечення сталого розвитку соціально-економічної формації.

Поточний стан ВПД в Україні не можна вважати задовільним внаслідок суттєвого впливу середовища функціонування видавничих структур, поліграфічних підприємств та книготорговельних організацій. Для вирішення цієї складної та водночас важливої проблеми нами синтезовано ймовірнісну модель ієрархії загроз для розвитку ВПД в Україні. Отримані результати можуть піддаватися коригуванню в процесі наступних досліджень.

1. *Видавнича справа та поліграфічна діяльність в Україні: Монографія / Б.В. Дурняк, А.М. Штангрет, О.В. Мельников, Я.М. Угрин. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2009. – 150 с.*

2. *Дурняк Б.В., Штангрет А.М., Мельников А.В. Оценка тенденций развития рынка печатной продукции Украины // Проблемы полиграфии и издательского дела. – 2008. – №4. – С. 121–125.*

3. *Котлярєвський Я.В. Синтез ймовірнісної моделі ієрархії загроз розвитку видавничо-поліграфічної галузі України // Наукові записки (Укр. акад. друкарства). – 2013. – Вип. 4. – С. 103–112.*

4. *Котлярєвський Я.В., Воротина Л.І. Стратегія управління підприємствами видавничо-поліграфічного комплексу: Монографія. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2012. – 182 с.*

5. *Котлярєвський Я.В., Мельников О.В. Деякі аспекти оцінки конкурентоспроможності видавничо-поліграфічних підприємств // Технол. і техн. друкарства. – 2009. – №3. – С. 124–131.*

6. *Котляревський Я.В., Мельников О.В., Передерієнко Н.І.* Інноваційна діяльність у видавничо-поліграфічній галузі України // Технол. і техн. друкарства.— 2009.— №1–2. — С. 72–79.

7. *Мельников А.В.* Исследование развития полиграфии на основе информационного подхода // XIII Міжнар. наук.-практична конф. з проблем вид.-полігр. Галузі (бер. 2010 р., Київ): Тези доп. — К.: УкрНДІ СВД, 2010. — С. 18–20.

8. *Мельников А.В., Семенюк Э.П., Котляревский Я.В.* Применение информационного подхода к анализу развития полиграфии // Вісті Акад. інженерних наук.— 2010.— №1. — С. 40–48.

9. *Мельников О.В.* Трудові ресурси видавничо-поліграфічної галузі: кількісна та якісна характеристики // Формування ринкових відносин в Україні.— 2010.— Вип. 9. — С. 149–153.

10. *Олянишен Т.В., Штангрет А.М.* Побудова моделі ринку друкованої продукції України // Технологія і техніка друкарства.— 2009.— №4. — С. 151–159.

11. *Палига Є.М., Пушак Г.І., Пушак Я.Я.* Стан та розвиток видавничо-поліграфічного комплексу України : регіональний аспект: Монографія. — Львів: Укр. акад. друкарства, 2009. — 192 с.

12. Читання як проблема вільного часу: за результатами соціолого-статистичних досліджень: Монографія / В.М. Сеньківський, Т.В. Олянишен, А.М. Штангрет, О.В. Мельников. — Львів: Укр. акад. друкарства, 2009. — 160 с.

13. *Швайка Л.А.* Розвиток і регулювання видавничого підприємництва: Монографія. — Львів: Укр. акад. друкарства, 2005. — 424 с.

14. *Dumyk, B., Shtangret, A., Melnikov, A.* (2006). Rynek poligraficzny Ukrainy. Poligrafika, 10: 72–74.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2014.